

TRI SREDNJOVJEKOVNA SPOMENIKA IZ KAŠTELA

Arsen Duplančić

UDK: 73.033.1(497.5 Kaštela)

73.033.1(084)(093)

Izvorni znanstveni rad

Arsen Duplančić

Arheološki muzej, Split

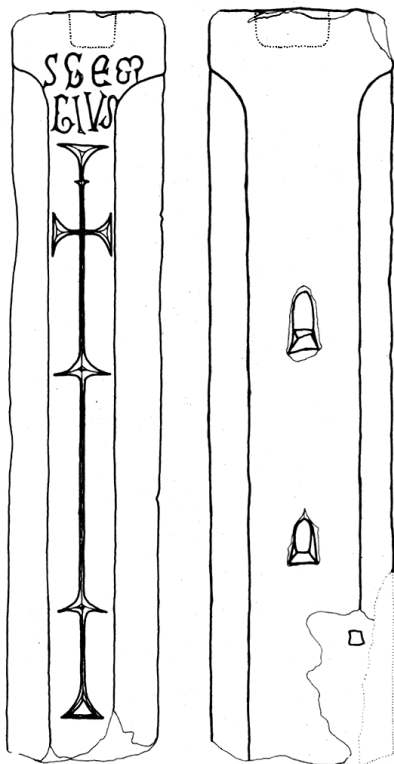
U radu se raspravlja o stipesu oltara iz crkve sv. Jurja od Raduna u Kaštel Starom, a koji je u literaturu ušao s naznakom da potječe iz crkve sv. Marte u Bijaćima. Zatim se objavljuje ulomak srednjovjekovnog natpisa nađenog na Sustipanu u Kaštel Sućurcu i s tim u vezi ubicira položaj antičkog mauzoleja i srednjovjekovnog lokaliteta Sustipan. U trećem dijelu članka objavljuje se pak crtež ulomka luka oltarne pregrade iz crkve sv. Jurja od Putalja u Sućurcu kojemu se zameo trag. Na kraju se iznose arhivski podaci o ulomku zabata koji svojedobno bio objavljen kao nalaz iz crkve sv. Marte u Bijaćima, a zapravo potječe iz Sumpetra kraj Jesenica.

Stipes oltara iz crkve sv. Jurja od Raduna iz Kaštel Starog

Glavni liturgijski dio svake crkve je oltar, a on je tijekom stoljećâ doživio razne mijene.¹ Jednu od njegovih faza predstavlja postavljanje menze na stup koja je u Dalmaciji arheološki potvrđena od starokršćanskog do romaničkog doba. Nizu poznatih primjera ovdje pridružujemo stipes oltara crkve sv. Jurja od Raduna u Kaštel Starom koji je već objavljen, ali s određenim netočnostima vezanim uz ubikaciju i namjenu² pa mu je zato potrebno posvetiti nove retke.

¹ J. Braun, *Der christliche Altar I-II*, München 1924. A. Adam, *Uvod u katoličku liturgiku*, Zadar 1993., str. 334-336. B. Škunca, »Euharistijsko slavlje (misa) kao najbitniji bogoslužni čin za određivanje rasporeda bogoslužnog prostora«, *Bogoslužni prostor – crkva – u svjetlu teologije, arhitekture i umjetnosti*, Zadar 1996., str. 46-49.

² C. Fisković, »Utjecaj Dioklecijanova mauzoleja na kasnije graditeljstvo«, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LIII/1950-1951, Split 1952., str. 192. – bilj. 13; podatak se očito temelji na katalogu natpisa A društva *Bihać*. M.-P. Flèche Mourgues – P. Chevalier – A. Piteša, »Catalogue des sculptures du haut moyen-âge du Musée archéologique de Split, I«, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 85/1992, Split 1993., str. 257, 292. – tab.

Crtež i fotografija stipesa oltara iz crkve sv. Jurja od Raduna

To je stup od vapnenca koji se čuva u splitskom Arheološkom muzeju, a čije su dimenzije: visina 116, širina 23 i debljina 29 cm. Nije sačuvan u cijeloj visini jer mu nedostaje dio koji je bio usađen u pod. Stup je izvorno imao pravokutni presjek, ali je naknadno preklasan tako da je u sredini dobio osmerokutni presjek. Na prednjoj strani je uklesan latinski križ, a iznad njega natpis *S(anctus) Geor(gius)* dok su na desnoj bočnoj strani dvije rupe koje su služile za učvršćivanje prozorske rešetke. U sredini gornje plohe je pravokutna udubina veličine 6,5 x 10,5 cm.³ Ona je ispunjena finom žbukom pa je njena dubina 4,5 cm, odnosno 6,5 cm u dijelu gdje je otpala. Žbuka je zaglađena tako da je između nje i kamene ploče, tj. menze, bio prostor grobića (*sepulchrum*) za kutijicu sa moćima (*capsella reliquiarum*).

XII, sl. VII.1, 303. – tab. XXIII, sl. VII.1. P. Chevalier – N. Duval – M.-P. Flèche Mourgues [i dr.], *Catalogue de la sculpture architecturale paléochrétienne de Salone, (Salona I)*, Rome - Split 1994., tab. XCIX. P. Chevalier, »Ostaci starokršćanske skulpture iz crkve sv. Marte u Bijaćima«, *Starohrvatska prosvjeta*, III. ser., 26/1999., Split 2004., str. 123-124, 136. - sl. 11.

³ Potanji opis spomenika vidi u M.-P. Flèche Mourgues – P. Chevalier – A. Piteša, n. d. (2), 257. P. Chevalier, n. d. (2), str. 123-124.

Stup je ušao u literaturu 1952. s naznakom da je nađen 1904. kraj crkve sv. Nikole u Kaštel Starom i da se čuva u zbirci društva *Bihać* u Arheološkom muzeju. Pritom je ujedno doveden u vezu sa spomenicima iz 11.-12 stoljeća.⁴ U novije pak vrijeme objavljen je kao nalaz iz crkve sv. Marte u Bijaćima,⁵ što nije točno, kao ni ranija ubikacija kraj crkve sv. Nikole. Naime, stup je upisan u katalogu natpisa (A) društva *Bihać* pod br. 33 sa sljedećim podacima: godina nalaza – 1904., mjesto – Sv. Nikola [Kaštel] Stari, način nabave – prigodom iskopina. U prijepisu tog kataloga, koji su izradili D. Jelovina i Ž. Rapanić, uveden je pod br. 72 uz isto mjesto nalaza i napomenu: *Starokršćanska kolona*.⁶ U katalogu srednjovjekovne zbirke (S) Arheološkog muzeja upisan je pak pod br. 31, ali bez oznake mjesta nalaza. Zato otpada pisanje da je inventariziran u katalogu B Arheološkog muzeja, tim više što se taj katalog odnosi na statue i torza, a pogrešno je i to da je u katalog S upisan 1992.⁷ jer je Ž. Rapanić, koji ga je inventarizirao, otišao iz Muzeja u ožujku 1983. godine.

Podrijetlo stupa iz Kaštel Staroga potvrđuju također računi društva *Bihać*. Naime, Pavao Perat 25. siječnja (sic!) 1904. podnosi obračun za: a) iskopavanja kraj Sv. Marte (29. I. – 8. II.), b) iskopavanja kraj Sv. Jurja u Starome i c) varia,⁸ od čega troškovi za radove pod *b* glase:

<i>B. Sv. Juraj u Staromu</i>	
<i>12-II-1904 Iskopine u sv. Jurja</i>	<i>5.60 K</i>
<i>13-II- “ Kupljeni stup</i>	<i>3.00 “</i>
<i>13-II- “ Prijenos stupa u Stari</i>	<i>4.70 “</i>
<i>Ukupno</i>	<i>13.30 “</i>

Taj podatak, međutim, nije u suglasju s imovnikom *Bihaća*⁹ gdje je isti Perat zapisao da stup potječe iz crkve sv. Nikole u Starome. Iako se te godine nešto radilo i oko Sv. Nikole, što se vidi iz Peratovog obračuna od 4. travnja (*Za poravnanje zemlje u sv. Nikole*),¹⁰ očito je da se on zabunio, a to se možda može opravdati blizinom crkava. I ime sv. Jurja na stupu upućuje na istoimenu crkvu u Radunu, a ne na Sv. Nikolu mada se na njegovom nadvratniku kao titular uz sv. Petra i sv. Nikolu navodi i sv. Juraj mučenik.¹¹

⁴ C. Fisković, n. d. (2), 192.

⁵ M.-P. Flèche Mourgues – P. Chevalier – A. Piteša, n. d. (2), 257. P. Chevalier – N. Duval – M.-P. Flèche Mourgues [i dr.], n. d. (2), tab. XCIX. P. Chevalier, n. d. (2), str. 123-124.

⁶ Izvorni katalog i njegov prijepis čuvaju se u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu.

⁷ P. Chevalier, n. d. (2), str. 109, 124.

⁸ Arheološki muzej – Split (dalje AMS), arhiv društva *Bihać*, 1904, br. 22, računi. Iako je u nadnevku obračuna siječanj, on je sastavljen kasnije jer se u njemu navodi i početak ožujka (*oko I-III*).

⁹ Na početku je bilješka don F. Bulića da ga je sastavio P. Perat 1904. po starom katalogu. To onda možda objašnjava oznaku *Bih 9* na desnoj strani stupa koju navodi P. Chevalier, n. d. (2), 124.

¹⁰ AMS, arhiv društva *Bihać*, 1904, br. 22, računi. Da je riječ o nekom malom radu vidi se po tome što je za deset kamenih ulomaka s lokaliteta Brigi kraj Trogira i za poravnanje zemlje kraj Sv. Nikole ukupno plaćeno samo 4.10 kruna.

¹¹ V. Delonga, *Latinski epigrafički spomenici u ranosrednjovjekovnoj Hrvatskoj*, Split 1996.,

Osim podataka iz inventarnih knjiga i računa, protiv vezivanja stupa s crkvom sv. Marte u Bijaćima govori činjenica da se kao njen naslovnik nikad ne spominje sv. Juraj nego samo sv. Marta, a od kraja 12. st. i sv. Ivan.¹²

Drugo važno pitanje koje se odnosi na stup iz Kaštel Staroga je njegova sekundarna uporaba. U dosadašnjim objavama on je opisan kao starokršćanski stup prozora koji je ponovno upotrijebljen u srednjem vijeku u istoj namjeni nakon što je preklešan i na njemu urezan natpis.¹³ Takvo tumačenje ne čini se uvjerljivim jer čemu natpis (slova su veličine 3,7-5,2 cm) koji će biti visoko na prozoru pa zato teško ili nikako vidljiv? Budući da sada znamo da je stup iz radunske crkve, ta mogućnost otpada i zato jer na Sv. Jurju nema višedijelnih prozora.¹⁴ Oblik stupa, udubina u sredini i natpis koji nosi ime titulara crkve upućuju pak na to da je riječ o stipesu ranosrednjovjekovnog oltara kojih je na širem splitskom području sačuvano nekoliko.¹⁵

Po obliku najbliži radunskom stipesu je onaj iz crkve sv. Kuzme i Damjana u Kaštel Gomilici koja je podignuta sredinom 12. stoljeća. I on u sredini ima osmerokutni presjek koji na isti način prelazi u kvadratnu glavu sa stepenastim

92.-93., tab. XXIX, sl. 60. Za položaj nadvratnika prije njegovog prijenosa u Muzej hrvatskih arheoloških spomenika vidi V. Omašić, *Topografija Kaštelanskog polja*, Split 1978., sl. 14.

¹² V. Omašić, n. d. (11), str. 166-171. V. Delonga, n. d. (11), str. 43-44.

¹³ Vidi bilj. 2.

¹⁴ D. Marasović – V. Marčić – F. Oreb – A. Peršen, *Izbor iz djelatnosti Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu 1961.-1995.*, Split 1995., str. 116-119. U arhivu Konzervatorskog odjela – Split čuva se nekoliko pisama koji govore o popravku crkve 1929. (br. 114). F. Bulić i Lj. Karaman su u mjesnoj novini čitali o njenom namjeravanom popravku pa su 26. srpnja upozorili župni ured da se radovi obave u suradnji s Konzervatorskim uredom kako bi se izbjegao slučaj crkve sv. Jurja od Putalja iznad Kaštel Sućurca gdje je to napravljeno na neprikladan način. Župnik Radoslav Katalinić je dopisom br. 154 od 30. srpnja javio da seljaci kane promijeniti krov od kamenih ploča, betonirati pod crkve i urediti okolne suhozi-de. Karaman je 1. kolovoza (br. 114) odgovorio da seljaci *svakako prekriju crkvicu ponovno pločama od škriljka, dapače da upotrebe što više moguće današnje ploče. U nikojem slučaju nesmije crkvica biti pokrivena crijepovima (kupama), jer bi pokriće krova modernim crijepovima oduzelo crkvici sv. Jurja njezin historijski karakter. Krov od kamenih ploča jest značajan za starohrvatske crkvice. Zlo je učinjeno što je nazad godina dio starinskog krova bio pokriven modernim crijepovima; eto prilike da se sada to popravi i povrati krovu izvorni izgled.*

¹⁵ Crkva sv. Martina iznad Zlatnih vrata: D. Marasović – V. Marčić – F. Oreb – A. Peršen, n. d. (14), 88, 91. N. Jakšić, »Patron saints of the medieval gates in Diocletian's palace«, *Hortus artium medievalium* 9, Zagreb – Motovun 2003., 189. Crkva sv. Benedikta na Marjanu: T. Marasović – M. Marasović-Alujević, »Srednjovjekovni predio Bene u Splitu«, *Starohrvatska prosvjeta*, III. ser., 32, Split 2005., str. 149-162. Crkva sv. Kuzme i Damjana u Kaštel Gomilici i sv. Vida blizu Škripa na Braču: J. Belamarić, »*Capsella reliquiarum* (1160.) iz Sv. Kuzme i Damjana u Kaštel Gomilici«, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 31, Split 1991., str. 41-57; za Sv. Vida također V. Kovačić, »Topografija pojedinačnih nalaza«, u: J. Belamarić – R. Bužančić – D. Domančić [i dr.], *Ranokršćanski spomenici otoka Brača*, Split 1994., str. 92-93. Crkva sv. Stjepana u Jesenicama: A. Škobaļ, *Obredne gomile*, Sv. Križ na Čiovu 1970., str. 33-37.

Udubina za *capsella reliquiarum* na stipesu iz Raduna

udubljenjem za polaganje *capselle reliquiarum*.¹⁶ Za razliku od stipesa iz Sv. Jurja koji je preklesani prozorski stup, stipes iz Sv. Kuzme i Damjana nije u sekundarnoj uporabi već je izrađen upravo za tu crkvu posvećenu 1160. godine.

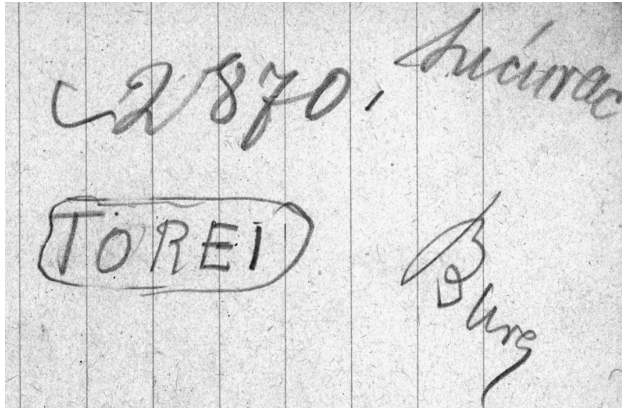
Tijekom istraživanja i konzerviranja crkve u Radunu 1974. i 1975. otkrivena je masivna, grubo obrađena oltarna menza koja je bila ugrađena u pod crkve ispred oltara. Po završetku radova, ona je izvađena i postavljena na novi stipes,¹⁷ a u njenu kvadratnu udubinu ugrađena je *petra sacra*. S donje strane opaža se još jedna kvadratna udubina, ali se zbog stipesa njezine dimenzije ne mogu potpuno izmjeriti. Ipak se može zaključiti da ta menza ne pripada stipesu s natpisom kako zbog neodgovarajućih dimenzija spomenutih udubina tako i zbog njezine veličine jer je preteška za opisani tanki stup stipesa.

Ulomak natpisa sa Sustipana u Kaštel Sućurcu

U arhivu Luke Jelića, u građi o srednjovjekovnim spomenicima, čuva se jedna bilješka (skeda) don Frane Bulića o ulomku natpisa TOREI. Iz nje doznajemo da je otkriven na položaju Sustipan zapadno od Kaštel Sućurca i da su mu

¹⁶ J. Belamarić, n. d. (15), str. 41-57. Jednu, ali manju, olovnu *capsellu* s natpisom koji spominje sv. Severa (SCS severus) našao sam u Splitu i nju ću, kao i mali kameni relikvijar s dva starokršćanska križa, također iz Splita, objaviti posebno.

¹⁷ D. Marasović – V. Marčić – F. Oreb – A. Peršen, n. d. (14), str. 116-119.

Bulićev crtež ulomka natpisa sa Sustipana u Sućurcu

dimenzije: visina 10, dužina 20 i debljina 18 cm. Bio je uzidan u kuću Pavla Biočića iz Sućurca,¹⁸ a kupljen je za splitski Arheološki muzej 1900. i inventariziran u katalogu natpisa A pod br. 2870.¹⁹ Za razliku od skede, Bulić je u inventarnoj knjizi između TOR i EI stavio točku što znači da su to slova dvije riječi. Slova su bila velika 4 cm, nepravilna i nejednaka, a Bulić je na temelju njihovog izgleda zaključio da je ulomak iz srednjeg vijeka. Sudeći po njegovom opisu i skici čini se da ulomak nije bio ukrašen, odnosno da ukras, ako ga je imao, nije sačuvan. Budući da natpis nije bio objavljen, a danas je zagubljen, nije moguće ništa bliže reći o njegovoj dataciji.

Na sućurački Sustipan odnosi se još jedna bilješka iz Jelićevog arhiva koja glasi:²⁰

*Sustjepan
2 crkve
glavna ganz modern(?) saču
vana samo apsida (skica)
ul[omak ?] 1 poklopac
stećci
hrv. komadi u slabom stanju*

¹⁸ AMS, arhiv L. Jelića, poz. Spalatensia, VII/4, nepag.: *Su frammento alto 0.10, largo 0.20, grosso 0,18 m. a caratteri 0.04 m irregolari ed ineguali. Pare era di epoca medioevale, a giudicare dal luogo del rinvenimento a Sustjepan ad ow. del villaggio di Sućurac. In ogni caso è a giudicare dalla forma delle lettere di epoca bassa. Era immurato fino all'anno scorso in casa di Paolo Biočić da Castel Sućurac.*

¹⁹ U napomeni je Bulić olovkom dopisao: *Medioevale. Sućurac u kući Pave Biočića, nadjeno kod Sustjepana.*

²⁰ AMS, arhiv L. Jelića, poz. Spalatensia, VII/4, nepag.

Iako nepoznati nam autor ove bilješke nije zapisao na koji se Sustipan odnosi, sigurni smo da je riječ o sućuračkom Sustipanu, a ne o nekom drugom. Splitski Sustipan, koji je 1826. pretvoren u gradsko groblje,²¹ ne dolazi u obzir jer je 1887. bio otkriven samo dio nekadašnje samostanske bazilike *na mjestu, koje po prilici odgovara narteksu*, a Jelić, Bulić i Rutar nisu 1894. istakli nikakve starohrvatske spomenike. Osim toga oni ne spominju ni stečke.²² Položaj Sustipan istočno od Jesenica, prema Omišu, također ne dolazi u obzir jer se u bilješki za starohrvatske spomenike kaže da su *u slabom stanju* što se ne može reći za oltarnu pregradu koju je već 1873. spomenuo Ivan Kukuljević Sakcinski, a 1890. objavio Petar Kaer.²³

Sućurački je Sustipan odavno privukao pažnju arheologa zbog antičkih i srednjovjekovnih ostataka,²⁴ ali sustavna iskopavanja nisu obavljena. Opis crkve na Sustipanu, koji 1883. donosi Šimun Milinović, nije dovoljan za njeno vremensko određenje, ali je on bio sklon u njoj vidjeti srednjovjekovnu građevinu.²⁵ Po zapisu fra Luje Maruna iz 1892. to je bila mala crkva iz doba hrvatskih narodnih vladara²⁶ dok pisci vodiča po Splitu i okolici 1894. kažu da je tu u srednjem vijeku bila *glasovita crkva Solinskoga sv. Stjepana, S. Stephanus ad Salonam, od koje se vidi vrlo malo ostataka*.²⁷ Na žalost, izgradnja tvornice Jugovinil na tom lokalitetu 1947. prekrila je i vjerojatno potpuno uništila arheološke tragove²⁸ pa smo uskraćeni za pouzdanje analize i zaključke.

²¹ D. Kečkemet, *Splitsko groblje Sustipan*, Split 1994., str. 45, 51.

²² L. Jelić – F. Bulić – S. Rutar, *Vodja po Spljetu i Solinu*, Zadar 1894., 216.-217.; oni navode poznati mramorni ulomak oltarne pregrade s prikazom Krista u slavi (*Maiestas Domini*), ali ga ne određuju ni vremenski ni stilski. O rezultatima istraživanja Sustipana 1959.-1962., s popisom do tada poznatih spomenika, T. Marasović – D. Vrsalović, »Srednjovjekovna opatijska crkva na Sustipanu u Splitu«, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* LXV-LXVII/1963-1965., Split 1971., str. 175-207.

²³ I. Kukuljević Sakcinski, *Putne uspomene iz Hrvatske, Dalmacije, Arbanije, Krfa i Italije*, Zagreb 1873., 71. P. Kaer, »Prinosak k spomenicima iz dobe hrvatske narodne dinastije«, *Bullettino di archeologia e storia dalmata* XIII, Spalato 1890., prilog. Za najnovija istraživanja vidi V. Delonga, »Lokalitet: Sustipan«, *Hrvatski arheološki godišnjak* 1/2004, Zagreb <2005>, str. 247-248.

²⁴ D. Kečkemet, *Kaštel-Sućurac*, Split 1978., 26-32, 70-72. A. Piteša – I. Marijanović – A. Šarić – J. Marasović, »Arheološka mjesta i spomenici«, *Starohrvatski Solin*, Split 1992., 105 – autor natuknice A. Piteša.

²⁵ Š. Milinović, »Solinski Sustjepan«, *Viestnik Hrvatskoga arheološkoga društva* V, Zagreb 1883., str. 13-17.

²⁶ L. Marun, *Starinarski dnevnik*, Split 1998., 40.: *Dne 28/4 Bio sam u Kaštel Sućurcu da po četvrti put razmišljam o ruševinan na Sustjepanu, gdje bi se nagadjalo da bi mogli biti grobovi hrvatskih kraljeva. Ovom prigodom dobro sam se uvjerio da je tu mogla biti samo nekakva mala crkva sv. Stjepana iz dobe hrvatske samovladavine, ali da je ista iskrčena. Opazio sam nešto malo zida, iza vinograda Miolinova. O grobovima ili o kakvu samostanu tu nema već govora. Za me je ovo pitanje bistro, da grobove i baziliku S. Stjepana treba tražiti drugamo između Sućurca i Solina.*

²⁷ L. Jelić – F. Bulić – S. Rutar, n. d. (22), str. 279.

²⁸ AMS, arhiv, 1947, br. 250, 332. Abramićeve arheološke bilježnice, br. 12, str. 75-77 (16.

Izneseni podaci potvrđuju da se na Sustipanu u srednjem vijeku zaista nalazila crkva čijem je kamenom namještaju ili nadvratniku pripadao spomenuti dio natpisa. Ta je činjenica višestruko važna jer u prvom redu ukazuje na postojanje crkve posvećene sv. Stjepanu²⁹ i odbacuje mogućnost da je lokalitet dobio naziv po posjedu splitskog samostana sv. Stjepana *de pinis*.³⁰ Nadalje, iznesena arhivska bilješka potvrđuje Milinovićev opis ostataka dviju crkava na Sustipanu, za razliku od Marunovog koji piše samo o jednoj maloj crkvi, jer govori o apside ili prezbiteriju *nekakve ogromnije crkve* i o dobro vidljivim zidovima *nekakve crkvice*.³¹ S obzirom na postojanje antičkog sloja na Sustipanu može se zaključiti da je apside *ogromnije crkve* pripadala starokršćanskoj bazilici³² unutar koje ili pored koje je u srednjem vijeku podignuta manja crkva (Milinovićeva *crkvica*) što je čest slučaj na lokalitetima koji imaju kontinuitet kulturnog mjesta. To što se ona ne spominje u poznatim nam dokumentima³³ nije razlog za odbacivanje postojanja crkve na Sustipanu jer se već tradicija svetačkog toponima tome protivi. U ostalom ima i važnijih lokaliteta koji nisu dovoljno popraćeni arhivskim izvorima poput kneževske crkve i samostana u Rižinicama.³⁴ Spomen stećaka u bilješki iz Jelićevog arhiva govori pak da je crkva postojala relativno dugo. Iako ne znamo što je autor bilješke točno podrazumijevao pod izrazom stećci (veliku nadgrobnu ploču, sanduk ili sljemenjak) nemamo razloga sumnjati u njegov podatak jer su

i 17. IV 1947) – tu je Abramić skicirao blokove mauzoleja i donio njihove dimenzije. D. Kečkemet, n. d. (24), str. 28, 71.

²⁹ S. Gunjača, »Dva arheološka objekta u pogrešnoj primjeni na historijsku problematiku«, *Ispravci i dopune starijoj hrvatskoj historiji I*, Zagreb 1973., 294. P. Šimunović, »Uvod u kaštelansku toponimiju«, *Zbornik Kaštel-Sućurac od prapovijesti do XX. stoljeća*, Split 1992., 84.

³⁰ V. Omašić, *Povijest Kaštela od početaka do kraja XVIII stoljeća*, Split 1986., 36. T. Burić, »Srednjovjekovno selo Sućurac i njegovi spomenici«, *Zbornik Kaštel-Sućurac od prapovijesti do XX. stoljeća*, Split 1992., 118.

³¹ Š. Milinović, n. d. (25), str. 14-15: *Krčević uz taj ratić spomenuti zemljište, naišli su bili na dobro razaznajuće zidine nekakve crkvice sa čitavim žrtvenikom i trostrukimi pristupnim stubami, a da su to sve opet zemljom potrpali, da im krčevini nezasmeta. Po onomu pak, što sam iz daljega skazivanja mogao razabrati, prilično je, da su otkrili bili samo absidu ili presbiterium nekakve ogromnije crkve, koje su zidovi možda s tlom srašeni. Uz crkvicu otkrili su bili i dvie tri grobnice, kao u dubokih velikih kamenicah izdubene i velikimi pločami pokrivenne, ali i to sve opet zemljom pokrili. Jednu kameničicu pak, koja da nije grobnica bila, uzeo je neki Sućuranac za spremu ulja. Tu blizu da su našli bili i jedan liepi kalež sa tanjurićom, koje sve da je nekakvu zlataru splitskomu prodano. Ne daleko od ove crkvice, nazad malo vriemena, našla se je i jedna velika kamenita ploča sa dugim rimskim nadpisom; ploču je g. Glavinčić za spljetski museum nabavio. Nahode takodjer dosta novaca rimske i bizantinske dobe, a i svakojakih drugih stvarčica, koje bi se najviše na kućna posudja i za porabu kućnih potreba odnosile.*

³² N. Cambi, »Sućurac u antici«, *Zbornik Kaštel-Sućurac od prapovijesti do XX. stoljeća*, Split 1992., str. 54-55.

³³ S. Gunjača, n. d. (29), 294. V. Omašić, n. d. (30), 36. T. Burić, n. d. (30) 118.

³⁴ I. Ostojić, *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima II*, Split 1964., str. 299-304. A. Piteša – I. Marijanović – A. Šarić – J. Marasović, n. d. (24), 115.-118 – autori natuknice A. Piteša i A. Šarić.

Dio katastarskog plana Sućurca iz 1831.

na prostoru Kaštelâ stećci sačuvani i do danas,³⁵ a radi se o velikim nadgrobnim pločama koje se datiraju u 14. i 15. stoljeće.³⁶ U tom kontekstu i Milinovićevo spomen lijepog kaleža s tanjurićem (patenom) dobiva na težini jer su vjerojatno bili iz srednjeg vijeka, možda gotike. Sve navedeno vodi nas pak do zaključka da Sustipan treba uključiti, a ne odbaciti iz prostorne analize Kaštel Sućurca³⁷ pri čemu bi arheološka istraživanja možda unijela više svjetla.

Velika je šteta što je izgradnja tvornice *Jugovinil* na Sustipanu 1947. vjerojatno potpuno uništila antički sloj, a možda i srednjovjekovni, što se razabire iz prepiske između uprave tvornice i Arheološkog muzeja.³⁸ Važno je, međutim, da se u dopisima navodi broj katastarske čestice (4140/2) – što do sada nije bilo poznato – pa bi to moglo olakšati možebitna iskopavanja. Gdje se ona nalazila vidi se na katastarskom planu Sućurca iz 1831. na kojem je ucrtana kao jedinstvena (4140), a kasnije je dobila tri podbroja. Tada je bila zasađena vinovom lozom, a pripadala je Ivanu Jerkunici iz Sućurca.³⁹ Točna ubikacija čestice na kojoj se nalazio antički mauzolej važna je i zato jer pokazuje da on nije bio na istom mjestu na kojem je Milinović opisao ostatke iz srednjeg vijeka. Naime, Milinović govori da su oni na malo uzdignutom rtu⁴⁰ dok je spomenuta čestica uz ravnu morsku

³⁵ A. Škopalj, n. d. (15), 317-344. K. Kužić, »Kaštelanski kamici«, *Kaštelanski zbornik* 7, Kaštela 2003., 199.-220.

³⁶ K. Kužić, n. d. (35), 200-201, 217.

³⁷ T. Burić, n. d. (30), 118, 124.

³⁸ Vidi gore bilj. 28. S obzirom na važnost tih dopisa donosimo ih u prilogu 3-5.

³⁹ Državni arhiv – Split, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju, katastarski plan Kaštel Sućurca, br. 232, list VI; upisnik zemljišta. Usporedi *Arheološki karta Solina i okolice* koja je kao tab. I objavljena u L. Jelić – F. Bulić – S. Rutar, n. d. (22), i kao tab. II u *Bullettino di archeologia e storia dalmata* XXV, Spalato 1902. Vidi također P. Šimunović, n. d. (29), tab. uz str. 92.

⁴⁰ Š. Milinović, n. d. (25), 14.: *Do dva kilometra na zapad Kaštel-Sućurca, iz ravne obale ulazi u more jedan kratak i tubast ali dražestan ratić, malko uzdignut nad površjem okolišnoga ubavoga zemljišta, koje no je sada svojina uglednoga Sućuranca Miholina. Strani*

obalu. Sukladno tome „srednjovjekovni“ Sustipan treba tražiti na jednom od dva rta koji se pružaju istočno i zapadno od te čestice pri čemu može pomoći njegov podatak o nekakvom ulazu i hodniku u rtu. Taj prostorni odnos ujedno objašnjava činjenicu da se u Abramićevim dopisima i terenskim bilježnicama ne navode srednjovjekovni nego samo antički spomenici sa Sustipana.

Do otkrića antičkog mauzoleja na Sustipanu došlo je 1908. kad je dalmatinsko Namjesništvo uzelo u najam zemljište na tom položaju kako bi na njemu posadilo rasadnik američke loze. Čuvši tu vijest don Frane Bulić se u ime društva *Bihać* obratio Namjesništvu s molbom da se zemljište prethodno sustavno istraži, po mogućnosti na trošak države, a nađeni predmeti ustupe *Bihaću*.⁴¹ Namjesništvo je tu molbu odbilo jer su sredstva bila osigurana samo za krčenje na dubini od 75-80 cm, a splitsko Kotarsko poglavarstvo je 16. ožujka izvijestilo društvo da je do tada iskrčena oko polovina zemljišta i da nisu nađene nikakve starine osim što *pri kopanju jednog bunara naišlo se je na 1 m. debelu naslagu zemlje crvenice a podloga iste bila je primerna gnjila*.⁴² Tijekom daljnjih radova nađeni su zidovi i kameni blokovi o čemu je 3. lipnja vinogradarski asistent M. Bobanović izvijestio Bulića, a on Namjesništvo zatraživši da se zidovi ne ruše i da se dopusti društvu da ondje istražuje.⁴³ Odmah istog dana u Sućurac je otišao muzejski fotograf Ivan Znidarčić koji je *opazio u dubini 1 m. a jedno 5-6 m daleko od mora kamene ploče (Steinblöcke) ovako naslagane: (skica)*

Ploče kamene su debele 46 cm a široke 1 m. Okolo njih jest zid od klaka. Bulić je posjetio položaj 1. srpnja zajedno sa Znidarčićem koji je fotografirao nalaz.⁴⁴

Dopisi Namjesništvu urodili su plodom pa je ono naredilo da se Bulića obavještava o svim eventualnim nalazima i pristalo da u slučaju potrebe kopanja zemljišta dublje od 80 cm *Bihać* može istraživati na svoj račun, ali brzo tako da se ne zaustavlja krčenje.⁴⁵ Tijekom srpnja obavljena su istraživanja koja su

mu rubovi polako se spuštaju, ali mu litičasti hrt strmo pada. Od zapada mu zaokuč, koja je zaklonom malih brodića mogla biti. Preko svega toga ratića ima jedna pružena, dobro razaznajuća, već razom tla snižena zidina. Sudeći po njezinoj tvrdini, širini i dužini, može se stvarno zaključiti, da su to temeljni ostanci nekakve ogromne zgrade. ... Kasnije mi rečeno, što ja zbog nezgodna pristupa opaziti nisam mogao, da sa strane hrta ima od mora nekakav ulaz; da nije samonikla pećina već umjetno sagradjeni ulaz, kroz koji stoječki može se duboko u ratić unići.

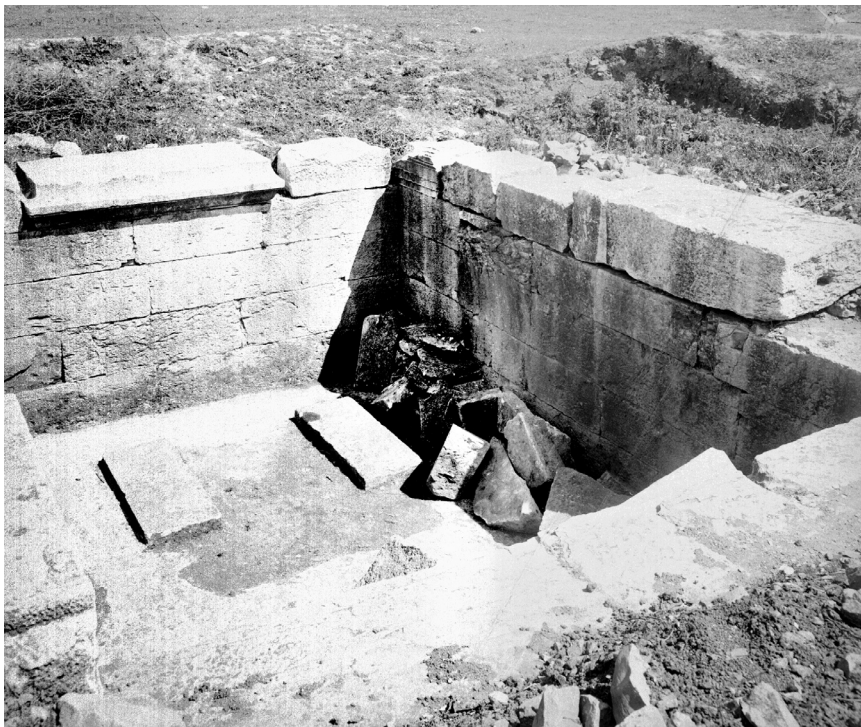
⁴¹ AMS, arhiv društva *Bihać*, 1908., br. 4 od 28. siječnja.

⁴² AMS, arhiv društva *Bihać*, 1908., br. 9 – dopis Poglavarstva br. 7683 od 16. ožujka.

⁴³ AMS, arhiv društva *Bihać*, 1908., br. 11 – Bobanovićevo pismo od 3. lipnja (ovdje prilog 1), Bulićevo pismo Namjesništvu i Bobanoviću od 4. lipnja, pismo don F. Jerkunice od 2. lipnja.

⁴⁴ AMS, arhiv društva *Bihać*, 1908., br. 11 – Znidarčićeve bilješke na Bobanovićevom pismu od 3. lipnja. Dvije veće fotografije mauzoleja koje se ovdje donose izrađene su na temelju staklenih negativa u staroj fototeci Muzeja (573 a, 702 a), a dvije manje preuzete su iz Dyggveove knjige (IV, 38).

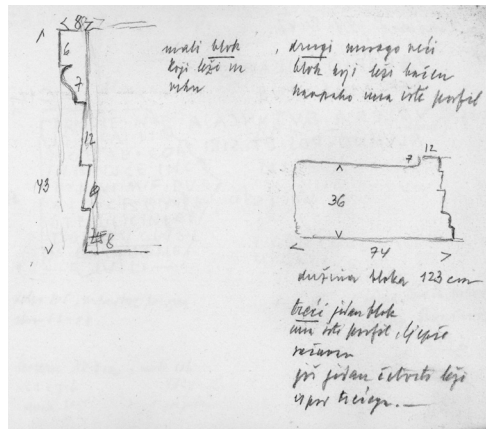
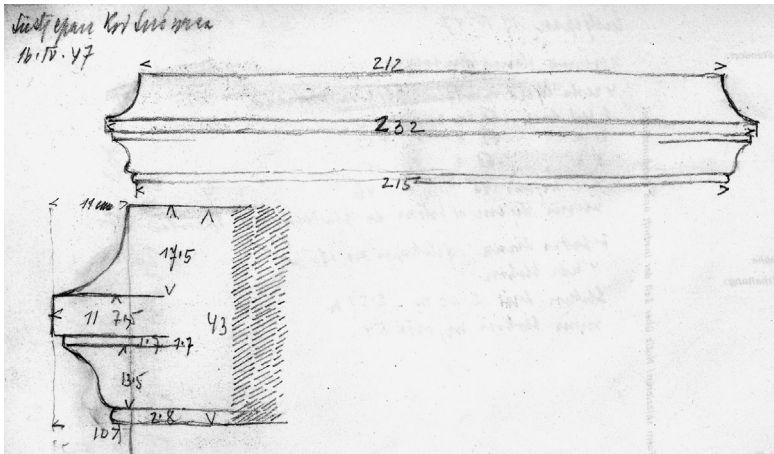
⁴⁵ AMS, arhiv društva *Bihać*, 1908., br. 23 – dopis splitskog Kotarskog poglavarstva br. 30663 od 10. kolovoza.

Snimci antičkog mauzoleja na Sustipanu u Sućurcu

Snimci antičskog mauzoleja na Sustipanu u Sućurcu (iz Dyggve, History ..., IV, 38)

Abramićeve skice blokova iz mauzoleja na Sustipanu

otkrila antički mauzolej i oko 150 različitih ulomaka barem dvaju mramornih sarkofaga.⁴⁶ Budući da nalazi nisu bili srednjovjekovni već rimski, iskapanja su vođena sredstvima Arheološkog muzeja.⁴⁷ Istraženi teren površine oko 20 m² namjeravalo se zatrpati pa je Bulić pisao Ministarstvu poljodjelstva i Namjesništvu te molio da se to spriječi. Molba je bila uslišana, a Muzeju naloženo da dotični prostor ogradi zidom.⁴⁸

Ulomak luka iz sv. Jurja od Putalja u Kaštel Sućurcu

Sućuračkim srednjovjekovnim spomenicima pripada i ulomak luka oltarne pregrade koji je u travnju 1948. izmjerio i nacrtao Mihovil Abramić. Bio je izrađen od bijelog mramora, a dimenzije su mu iznosile: dužina 25,5, visina 18 i debljina 9 cm. Ukrašavale su ga četiri kuke okrenute ulijevo i motiv šahovskog polja u donjem dijelu.⁴⁹ To je očito ulomak koji je Mate Klarić 1929. vidio u crkvi sv. Jurja od Putalja i vrlo sumarno skicirao u svom dnevniku, a kojemu se zameo trag.⁵⁰ S tim se slaže i Abramićev podatak o mramoru jer su gotovo svi dijelovi putaljskog kamenog namještaja izrađeni od mramora.⁵¹ Budući da je ulomak nestao Abramićev crtež i mjere važni su za daljnju analizu spomenika s Putalja i za njegovu eventualno prepoznavanje.

* * *

Za razliku od prethodnih spomenika, iz korpusa kaštelanske kulturne baštine treba izostaviti ulomak zabata s natpisom CAVIMUS ANC, koji je svojedobno bio objavljen kao nalaz iz crkve sv. Marte u Bijaćima.⁵² U novije vrijeme to je već

⁴⁶ Slike mauzoleja vidi u E. Dyggve, *Povijest salonitanskog kršćanstva*, Split 1996., sl. IV, 38. D. Kečkemet, n. d. (24), slike mauzoleja: str. 27, 28; slike nalaza: str. 31-33. Ulomci sarkofagâ inventarizirani su skupno 1913. u muzejski katalog D (reljefi) pod br. 445-449, ali bez ikakvih podataka gdje i kada su nađeni. Njihovu vezu sa Sustipanom potvrđuje Bulićeva bilješka u katalogu natpisa A, br. 3994, uz dio natpisa nađen u Sućurcu 1908.: *Trovato negli scavi dello stato* [olovkom:] *dove i fram(m)enti del sarcofagi 445-449 D*. Ulomci sarkofagâ objavljeni su u N. Cambi, »Die stadtrömischen Sarkophage in Dalmatien«, *Archäologischer Anzeiger* 3, Berlin 1977., 448-453, ali je kao nalazište navedena Salona. Dio ponovno objavljen u N. Cambi, »Kiparstvo«, *Longae Saloniae*, Split 2002., I, 135, 139; II, 76 – sl. 85, 86, 83 – sl. 104; tu je kao nalazište točno naveden Sućurac.

⁴⁷ AMS, arhiv društva *Bihać*, 1908., br. 23 – dopis Muzeja od 4. rujna (ovdje prilog 2).

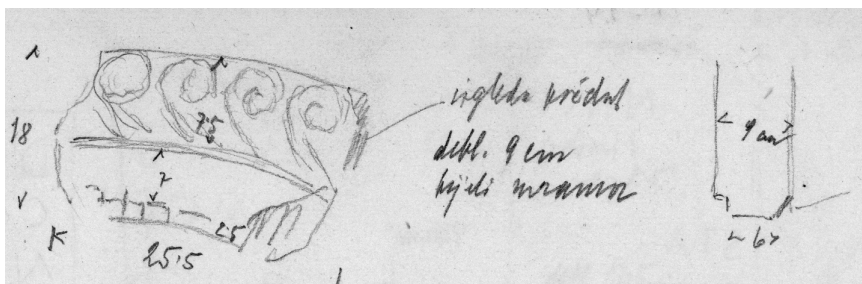
⁴⁸ AMS, arhiv, 1908., br. 151 – dopisi Ministarstvu i Namjesništvu od 18. studenoga; br. 179 – dopis splitskog Kotarskog poglavarstva br. 48343 od 21. prosinca. Slike mauzoleja vidi u D. Kečkemet, n. d. (24), 27, 28; slike nalaza na 31-33.

⁴⁹ AMS, Abramićeve arheološke bilježnice, br. 12, str. 93 (22. IV 1948).

⁵⁰ T. Burić, »Predgovor – Historijat istraživanja«, u: T. Burić – S. Čače – I. Fadić, *Sv. Juraj od Putalja*, Split 2001, 17. T. Burić, »Putalj u srednjem vijeku«, u: isto djelo, 174 – br. 46.

⁵¹ T. Burić, »Putalj ...«, n. d. (50), 169-175, 182-183; od 57 katalogiziranih ulomaka samo su tri od vapnenca.

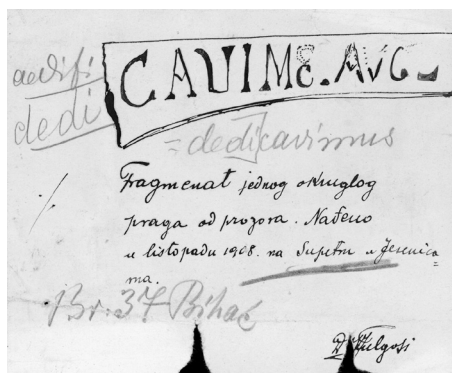
⁵² N. Cambi, »Nekoliko neobjavljenih natpisa iz fonda nekadašnjeg društva „Bihać“ u Institutu za nacionalnu arheologiju u Splitu«, *Starohrvatska prosvjeta*, III. ser., 10, Zagreb 1968., 65, tab. II, sl. 1.

Abramićev crtež ulomka luka oltarne pregrade iz crkve sv. Jurja od Putalja

učinjeno,⁵³ ali u arhivu društva *Bihac* postoji dokumentacija koja to potkrepljuje i dopunjuje. U *Bihac*evom katalogu natpisa (A) pod br. 37 Bulić ga je upisao kao CALI... s godinom nalaza 1912. (što je iznad ispravljeno olovkom u 1908.) i mjestom Supetar, Jesenice. U prijepisu tog kataloga uveden je pod br. 2, ali bez ikakvih podataka.⁵⁴

Ulomak je nađen kraj crkve sv. Petra u Sumpetru u listopadu 1908. o čemu je don Vinko Fulgosi izvijestio Bulića pismom od 2. studenoga. Za Fulgosija je to bio *fragment od jednog okruglog prozora crkve* koji je on skicirao i poslao Buliću zatraživši ujedno pripomoć za iskapanja. Bulić mu je odgovorio da u ime *Bihaca* može potrošiti do 30 kruna, a uz skicu je dopisao mogući početak riječi: *aedifi* odnosno *dedi*.⁵⁵ U nastavku je Fulgosi pisao Buliću o drugom natpisu čiji je otisak na papiru izradio prošlog ljeta i poslao mu ga po Ivanu Znidarčiću. To je natpis koji počinje s † DEDICAT[...] i u muzejskom katalogu A inventariziran je pod br. 4531, a Bulić ga je objavio u *Bullettinu* XL-XLII.⁵⁶

Fulgosijev crtež ulomka zabata iz Sumpetra

⁵³ V. Delonga, n. d. (11), 140-141.

⁵⁴ Izvorni katalog i njegov prijepis čuvaju se u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu.

⁵⁵ AMS, arhiv društva *Bihac*, 1908., br. 26.

⁵⁶ [F. Bulić], »Sv. Petar in Selo (di Jesenice di Poljica)«, *Bullettino di archeologia e storia dalmata* XL-XLII/1917-1919, Spalato 1919.-1922., 101-105. Natpis ima četiri ulomka, a u katalogu je upisan kao dar crkvinarstva iz Jesenice.

PRILOG

1) Pismo M. Bobanovića od 3. VI 1908.

K. Sućurac 6. VI. 1908.

Velecijenjeni Gospodine!

Čast mi je po novo se javiti i obavijesti Vas o sljedećem.

Krčenjem zemlje počeli smo odmah od medje, koja je uzdignuta na obali i krčili smo prve dvije grupe za dubinu od 18-85 cm.

Odmah tik zida naišli smo na zidani zid u vapno, no sa neobradjenim, grubim materijalom.

No danas krčeći dalje vinograd ispod (30 cm) površine naišli smo na veliko kamenje, koje je u zemlji kao porazbacano – jer jedan leži koso, drugi okomito, a treći vodoravno, jedan tik do drugoga. Širina prvog, koji je odmah ispod površine zemlje jest po prilici 1.20 m, duljina preko 2 m, a visina 60-70 cm; kamen na sebi nema nikakove ornamentike; kamen ću dati izvaditi. Ovoliko Vam javih, velecijenjeni gospodine, radi Vašeg ravnanja.

Sa štovanjem ostajem

M. Bobanović

ving. asist.

(Bulić je Bobanovićev datum 6. ispravio u 3.)

2) Dopis društva Bihać br. 23 od 4. IX. 1908.

CK. Dalmatinskomu Namjesništvu

Zadar

Odnosno na ovdješnja izvješća od 28 siečnja t.g. Br. 4/B, od 21/V t.g. Br 11/B i dotična rješenja dneva 16/III 1908 Br. 7683, dneva 31/VII 1908 Br. 29044/XII na ck. Kotarsko Poglavarstvo u Spljetu, časti se podpisano obavijestiti to ck. Dalmatinsko Namjesništvo da je ono tekom mjeseca srpnja izvelo izkopine u Sustipanu u Sućurcu, u zemlji braće Marina i Mihovila Mijolina pok. Ivana i Marina Mijolina pok. Petra, te naišlo na podzemni nadgrobni spomenik obzidan liepim tesanim kamenom, a u njemu okolo 150 komada manjih većih, barem dvaju mramornih sarkofaga sa basreliefom, dakle glava, ruku, nogu čovječjih, ptica itd, sve po prilici iz III v. po Kristu. Što su ti varvarski razlupani sarkofazi predstavljali, nije još sasviem jasno, jer, uzprkos ovomu melikomu broju komadića, ipak veći dio predstave sarkofaga fali.

Podpisano je mnenja, da se taj nadgrobni spomenik, t.j. gorirečena izdubina sačuva sa svim većim komadima kamena, dočim da se komadići mramorni sačuvaju u ck. Arheoložkomu Muzeju u Spljetu, komu da se daruju.

Nego pošto je gorirečena zemlja uzeta u najam od Vlade samo za 20 godina od gorirečenih Mijolina, a sve izkopine vodjene su na troškove ck. Arheoložkoga Muzeja, a stale su više stotina kruna, nastaje pravničko pitanje, koji dio našastih predmeta pripada Tomu ck. Namjesništvu, koji dio Mijolinim, a koji ck. Arheoložkomu Muzeju, koje je ove predmete pronašlo i izkopalo, dozvolom dakako Namjesništva i braće Mijolina. Na ovo pitanje podpisano moli odgovor.

Istodobno podpisani moli, da se dio ovih predmeta, koji Tomu Namjesništvu pripada, daruje ck. Arheoložkomu Muzeju.

Kada to bude, tada će podpisani ugovarati sa Mijolinim glede ustupa našastih predmeta, što se njihova diela tiče, kao takodjer da mu se za uvieke preda ono četvornih metara što goripisani spomenik zahvaća.

Časti se podpisani obavijestiti To ck. Namjesništvo, da kada je podpisani odmah pri početku izkopina opazio, da našasti predmeti ne potiču iz starohrvatske dobe nego iz rimske, udesilo je stvar tako, da ove izkopine vodi na svoje troškove ne Društvo »Bihać«, nego Rvnateljstvo ck. Arheološkoga Muzeja, kojim će unapriediti izvoliti To ck. Namjesništvo u ovom predmetu dopisivati.

Od Predsjedništva »Bihać« Društva za iztraživanje domaće poviesti
Spljet 4/IX 1908

Bulić

3) Dopis Uprave gradnje »Jugovinil«, Ured Split, br. 152/47 od 17. VI. 1947.

Arheološki muzej,

Split

Predmet: Grobnice u K. Sućurcu

Pozivom na višekratne razgovore izmedju V/ direktora g. Dr. Abramić i n/ namještenika Gamlin, a u pogledu grobnice, koja se nalazi na zemljišnoj čestici br. 4140/2 u K.O. – K. Sućurac ex vlasnosti družine Miolin iz K. Sućurca, koju smo mi kupili za gradnju naše tvornice na tome terenu, molimo, da bi nam dali pismenu izjavu, kako Vi nemate nikakvog interesa za spomenuti mauzolej i da isti mauzolej ne prestavlja naročitu arheološku vrijednost.

Zahvaljujemo Vam, drugarski Vas pozdravljamo

S.F.-S.N.

(potpis) Löw Branko

(Branko Löw)

pomoćnik direktora.

Dostavom.

4) Dopis Arheološkog muzeja br. 250 od 19. VI 1947.

Predmet: ostaci antikle grobnice na »Sustjepanu« kod K. Sućurca.

Uprava Gradnje »Jugovinil«

Ured u Splitu, ulica Sinjskih žrtava 9/I

Na Vaš dopis od 17.-VI.-1947. broj 152 potpisano ravnateljstvo Vam dostavlja ovaj izvještaj:

Na čestici br. 4140/2 kat. općine K. Sućurca vlasnosti družine Miolin (Antuna) bili su već nazad 20 godina otkriveni ostaci kasno-antiknog mauzoleja. Četiri stijene podzemne grobnice dobro su se sačuvali: ostale su dvije podloge velikog sarkofaga, dvije klupe za polaganje darova pokojniku i kameno stubište kojim se iz prizemlja mauzoleja pristupalo u podzemnu grobnicu. Muzej je tom prigodom otkupio nekoliko fragmenata figuralnog sarkofaga.

Miolin Antun, odnosno njegova družina, ostao je vlasnik zemljišta i kompleksa grobnice, ali je po zakonu o starinama morao ostaviti ostatke mauzoleja pristupačne i ne dirati u starine.

Dužnost je potpisanog ravnateljstva nastojati da se ostaci mauzoleja i dalje ušćuvaju kako dosada i to na temelju zakona o zaštiti starina od 4.-X.-1946, Službeni list br. 81 od 8.-X.-1946 naravna u koliko će ovaj objekat moći ostati u kompleksu tvorničkih zgrada i potrebnih tvorničkih instalacija.

Ali ako će ostaci mauzoleja po kojoj vis maior morati biti žrtvovani interesima i potrebama nove industrije, onda je dakako Uprava tvornice dužna da vlasniku otkupi i ovaj kompleks terena.

U smislu našega gore spomenutog novoga narodnoga zakona o zaštiti starina (čl. 5) ne smije se u nijednom slučaju dozvoliti da ostaci mauzoleja budu sasvim uništeni.

Ako odnosni kompleks mora da bude za potrebe tvornice niveliran, ostaci mauzoleja moraju biti zatrpani u prvobitno stanje, t. j. kako su bili nazad 20 godina prije njihovog otkrića. Kameni balvani ne

smiju nikako biti raskomadani i na novo upotrebljeni kao građevni materijal. Dužnost je potpisanoga da Upravu Gradnje »Jugovinil« naročito upozori na ovu okolnost i na stroge odredbe zakona.

S. F. – S. N.

Ravnateljstvo Nar. arheološkog muzeja u Splitu.

Direktor:

(potpis) Mihovil Abramić

5) Dopis Arheološkog muzeja br. 332 od 25. VIII 1947.

Predmet: antikna grobnica K. Sućurcu

Upravi gradnje nove tvornice u K. Sućurcu

»Jugovinil«

Split

Potpisani upravitelj Drž. Arheološkoga muzeja i Solinskih iskopina pregledao je 16.-VII.-1947 u društvu direktora »Jugovinil-a« druga arh. Ljubomira Maričića ostatke antikne grobnice na položaju »Sustjepan« gdje se sada gradi nova tvornica.

Potpisani mogao je samo konstatovati da su ostaci antikne grobnice potpuno do temelja izvađeni i razrušeni i da veliki balvani »modraca« i bračkog kamena leže nagomilani u neposrednoj blizini bivše grobnice.

Na mjestu antikne grobnice već su bili postavljeni betonski temelji za neki objekat nove tvornice.

Nažalost ravnateljstvo muzeja i antiknih iskopina nije sa strane »Jugovinila« bila obaviještena o rušenju grobnice akoprem je uprava gradnje bilo upozoreno na važnost ovih ostataka i na zakonske propise (Vidi Službeni list br. 81 od 8.-X.-1946.) dopisom muzeja od 19. lipnja 1947 br. 250.

Tako nažalost nije se iskoristila prigoda da se naučno prouči način konstrukcije ovog interesantnog antiknog sepulkralnog spomenika.

Drug direktor arh. Lj. Maričić obećao je prigodom naličja potpisanom da će narediti da svi izvađeni (profilirani) komadi bivše grobnice i još neki balvani iz bračkog kamena budu provedeni u Solin u t.zv. Tuskulum gdje se nalazi drž. solinski lapidarij, čim uprava gradnje tvornice bude imala zato mogućnost.

Potpisano ravnateljstvo zahvaljuje unaprijeda direkciji »Jugovinil-a« na toj odluci, a napose drugu direktoru arh. Lj. Maričiću.

S. F. – S. N.

Ravnateljstvo drž. arheološkoga muzeja u Splitu.

Direktor:

(potpis) Mihovil Abramić

(Dr. Mihovil Abramić)

THREE MEDIEVAL MONUMENTS FROM KAŠTELA

Arsen Duplančić

The first part of this paper discusses the support (*stipes*) of the altar from the Church of St George of Radun in Kaštel Stari, which is referred to in the literature with the notation that it derives from the Church of St Martha in Bijaći. It is shown that it is in fact from Radun and that it had a hollow for a *capsella reliquiarium*, and in terms of shape it is closest to the support in the church of SS. Cosmas and Damian in Kaštel Gomilica of the 12th century. After that, reference is made to a fragment of a medieval inscription found in Sustipan in Kaštel Sućurac, and in connection with this closely locates the position of the ancient mausoleum and the medieval site of Sustipan. The third part of the article gives a drawing of a fragment of an arch of an altar rail from the Church of St George of Putalj in Sućurac, trace of which has been lost. At the end, archival data are given about the fragment of a gable that was once published as being a find from the Church of St Martha in Bijaći, but is in fact derived from Sumpetar by Jesenice. The article includes some correspondence relating to the ancient mausoleum of Sućurac.